

U-TURN

KVADRIENNALE FOR SAMTIDSKUNST

5. SEP. - 9. NOV. 2008 COPENHAGEN

UNDERVISNING

CARLSBERG TAP E / KUNSTHALLEN NIKOLAJ / BYRUM

Hæftet du har i hånden skal vendes og drejes for at kunne læses. Du skal både læse, som du gør nu, vandret, du skal læse lodret, og du skal vende hele undervisningshæftet på hovedet. Det gælder også værkerne på U-TURN. De vil kræve eller opfordre dig til at se tingene fra en lidt anden vinkel. Nedenfor kan du læse hvilken slags tekst, der står i de forskellige læseretninger.

Turister på Langelinie under optagelsen af Elmgreen & Dragsets værk *When a country falls in love with itself*

ORDFORKLARINGER

Nogle af ordene i hovedteksten kræver en forklaring. Du kan læse forklaringerne, hvis du følger pilen ↗ til den røde tekst.

FAKTA
De lilla fakta-tekster står lodret. Læs dem, hvis du vil vide mere om særlige emner og pointer i U-TURN.

OPGAVER OG ØVELSER
Når du vender materialet på hovedet, kan du gå i krig med en masse forskellige opgaver, øvelser og debatoplæg. De står skrevet med grønt, er nummererede og knytter sig alle til de værker, du kan læse om i den vandrette hovedtekst.

DANMARKS FORELSKELSE

... I SIG SELV !?

→ s. 3

SAMTIDSKUNST = DIT SAMTIDSSPEJL

→ s. 5

KUNSTEN I BYEN

→ s. 7

PERFORMATIVITET

- SKABER DU DIG SELV ?

→ s. 10

KULTUREL IDENTITET

- HVA' SÅ DIN DANSKER ?

→ s. 15

JESPER JUST

- IDENTITETER I SKRED

→ s. 20

John Kerner (2008) Courtesy: Kunstmieren; Victoria Miro Gallery, London

Du kender hende godt. Den lille havfrue. Hvis ikke du har set hende live på Langelinie i København, så har du helt sikkert set hende på et postkort eller i fjernsynet. Den lille, betuttede sammensplejsning af en pige og en fisk er et af Danmarks stærkeste nationale symboler. Havfruen er hovedpersonen i kunstnerduoen Elmgreen & Dragsets (DK 1961 & NO 1969) værk *When a country falls in love with itself* (2008). På fotografiet sidder hun stadig henkastet på stenen, men hun kigger ikke bedrøvet og ulykkelig ud over vandet. Nej, nu betragter hun sit eget spejlbillede.

Er Danmark blevet forelsket i sig selv?

Elmgreen & Dragsets værk er en del af U-TURN, Danmarks første internationale festival for samtidskunst. U-TURN finder sted fra d. 5. september til d. 9. november og består af udstillinger, performances, filmvisninger, forestillinger, debatter og meget andet rundt omkring i København. Carlsbergs gamle tæppehal, Tap E, og Kunsthallen Nikolaj huser festivalens to udstillinger, men U-TURN bevæger sig også ud over de kunstinstitutionelle rammer – så du kan også møde kunsten på gadehjørner, bygninger og statuer rundt i byen, særligt på Vesterbro. Udstillingen viser over 100 værker af 65 kunstnere og kunstnergrupper.

U-TURN – TØR DU DREJE HOVEDET?

U-turn er engelsk for U-vending. Når du laver en U-vending, så tager du en chance, og det kræver mod. Spørgsmålet er, om du har det. Tør du vove pelsen og gå nye veje? Tør du dreje hovedet? Kuratorerne bag U-TURN mener, at det er på tide, at vi tænker over og diskuterer, hvor Danmark og resten af den vestlige verden er på vej hen. Hvilke sociale, kulturelle og politiske dagsordener sætter kursen for dagligdagen i fx Jyderup, Bukarest, Porto Novo eller New York? Gennem kunstværker fra det meste af verden kan du bruge U-TURN som et vindue til universelle situationer, ukendte kanter samt helt lokale optrin og tilstande. Kunstværkerne sætter scenen og fortæller historierne.

Mange af kunstværkerne på udstillingen sætter spørgsmålstegn ved graden af den vestlige verdens tolerance, frisind og næstekærlighed. Elmgreen & Dragsets fotografi af den narcissistiske, selvoptagede havfrue er en visuel krystallisering af abstrakte termer som national selvglæde, selvtilfredshed og selvtilstrækkelighed. Termerne står i centrum for U-TURNs opfordring til en U-vending. For måske er den vestlige kultur, Danmark og havfruen inklusive, hverken beundringsværdige eller betagende globale og nationale forbilleder?

Narcissistisk
At være selvoptaget og selvglad. Narcissisten betragtes ofte som en person med en arrogant attitude, et behov for blive beundret og en forestilling om at være bedre end andre mennesker. Ordet stammer fra den græske myte om Narcissos, der på en jagt fandt en sø, hvori han blev forelsket i sit eget spejlbillede. Som straf groede han fast til vandkanten og døde af sult.

Kvadrænnalen og kuratorerne
I 2005 udså Kunstrådet under Kulturministeriet en konkurrence om afholdelsen af en festival for samtidskunst i Danmark. Vinderne blev et team af tre kuratorer: Charlotte Bagger Brandt, Solvej Helweg Ovesen og Judith Schwarzbart. De havde nemlig en vision. De ville plantæge og afvikle festivalen, som fik navnet U-TURN Kvadrænnale for Samtidskunst. Som kuratorer udviklede de også udstillingens vinkler og temaer. Vinklerne på U-TURN er Kunst i byrummet, Øst-Vest-problematikker, Performativitet og Kultur i Oversættelse. Ud fra dem har kuratorerne udvalgt og ophængt kunstværkerne. Vinklerne og værkerne kan du læse mere om i det her hæfte. Planen er, at festivalen skal forløbe hvert fjerde år, – derfor navnet Kvadrænnale.

Hæftet her åbner for en række tematiske spor, du kan følge – både mellem værkerne i udstillingen og i selve hæftet. Forestil dig, at du kan tage forskellige briller på og med dem se på kunstværkerne med forskellige blikke. Vores blik vil altid være påvirket af de billeder, vi bærer med os, og de ord, vi sætter på det, vi ser. Kunstværker fortæller derfor forskellige historier alt efter, hvem der ser. Og kunstnerens intention stemmer ikke nødvendigvis overens med din oplevelse af værket. Af samme grund findes der heller ikke rigtige eller forkerte læsninger og oplevelser af samtidskunsten. Men det er vigtigt, at du tænker over, hvad værket vil i dialog med dig om, og hvad du selv synes om emnet: Altså, hvad der sker mellem dig og kunstværkerne. En god begyndelse er at skippe de klassiske budskabs- og fortolkningsspørgsmål som; hvad forestiller det, og hvad betyder det? Hvis du i stedet går i kødet på kunsten med spørgsmål som; hvilken sammenhæng knytter værket sig til? Hvad *gør* værket, og hvordan *virker* det på MIG? Og *hvorfor*? Prøv det. Så vil du opdage, at du kan få ny indsigt og ny viden, fordi samtidskunsten faktisk handler om dig, din verden og din identitetsdannelse. Samtidskunsten kan være din nye diskussionspartner og medspiller, for den sætter dig, dine meninger og din omverden på spil. Brug kunsten, kom ind i kampen og spil med!

Hvis du er i København i løbet af U-TURNs udstillingsperiode, så kan det være, at du ser en lille orange, trehjulet ladvogn blæse rundt i byen eller parkeret ved U-TURNs infostandere. På ladet af vognen er der monteret en spejlkube, som spejlvender livet i byens gader. Et underligt oprin som de færreste ville betegne som et kunstværk. Men det er det, og som sådan er værket *What Colour Would a Chameleon Take When Placed on a Mirror?* (2008) og kunstnerduoen bag det ideelle at bruge som eksempler på, hvad samtidskunsten kan være, og hvad en samtidskunstner er.

Værket er produceret af den hollandske kunstnerduo Bik Van der Pol, som består af Jos van der Pol (1959) og Liesbeth Bik (1961). Udover spejlvognen bidrager de til udstillingen med spejlvendte tryk af flere officielle plakater og andet formidlingsmateriale. Idéen bag værket (dvs. konceptet) er altså at spejlvende budskaber og spejle ladvognens omgivelser. En umiddelbart både farlig og fjollet handling. Du kan miste orienteringsevnen, og formidlingen af U-TURN står på spil, hvis folk ikke opfanger, hvad U-TURN går ud på. Men der er en mening med galskaben; ligesom kuratorerne bag U-TURN vil Bik Van der Pol gerne have dig til at tænke over, hvor du er på vej hen, og hvordan du ser på og påvirkes af dine omgivelser. Med spejlvendinger som deres radikale, uhøjtidelige og humoristiske greb, vender de centrale budskaber på hovedet. De bliver dog hurtigt reetableret, idet den orange minivogn suser rundt og spejlvender budskaberne tilbage – så du kan læse dem. Selve genetableringen af forståelsen er nu ikke det vigtigste. Det er til gengæld, at du får nyt perspektiv på byrummet, på effekten af den visuelle kultur og på den situation, der opstår i rummet mellem dig og

værket, når du opdager en spejling. Det gælder både Bik Van der Pols projekt og samtidskunsten generelt. Og samtidskunst bliver til i rela-

tioner mellem dig, din omverden og din historie. Kunsten er relationel, siger man.

DET STORE MIX

Værkerne på U-TURN stritter i mange forskellige retninger. Det gælder både, hvad angår indhold, udtryk og materialevalg. Sagen er nemlig den, at samtidskunsten står på skuldrene af kunsthistorien og ofte bruger elementer fra den direkte i nye værker. Dvs. at samtidskunstnere klipper, bladrer og samler i hele det kunsthistoriske arkiv. Derefter mixer de de lånte materiale med aktuelle elementer, så værkerne bliver deres egne. Samtidskunstnere går tit på jagt efter brugbart og gyldigt kunstnerisk materiale i hverdagslivet. Derfor er deres funktion i samfundet i dag udvidet til også at være arkæologer, sociologer, designere, byplanlæggere, pædagoger, filosoffer, videnskabsmænd osv.

Tilsvarende adskiller kunstarterne sig ikke mere fra hinanden, men samarbejder på kryds og tværs. Alle kreative og kunstneriske felter og udtryk såsom musik, teater, dans, film, design, mode og ikke mindst hverdagens populære og visuelle kultur, herunder massemediernes og Internettet, overlapper i dag hinanden. Grænserne udviskes og sløres, og det giver ikke mening at snakke om de forskellige kunstarter og områder som afgrænsede. Et samtidskunstværk kan derfor både bestå af maleri, tegning og skulptur såvel som helt ubearbejdede hverdags ting, sociale situationer og begivenheder. På samme måde er Bik Van der Pols indgriben i U-TURNs formidling heller ikke noget, som passer ind i nogen traditionel kunstbetegnelse. Værket befinder sig et sted mellem design, formidling, kunst, innovation og hacking.

TEAMSPIRIT OG KUNSTENS BIG BANG

Bik Van der Pol arbejder som et team, og det har de gjort siden 1995. De producerer kunst i fællesskab, og deres gruppeidentitet og brand er derfor langt vigtigere end de to medlemmers individuelle kunstneridentitet og stil. Det er noget nyt, men både kunsten og kunstnerens rolle har også ændret sig voldsomt i løbet af det 20. århundrede. Og det hænger sammen med fremkomsten af avantgarden. →

REPLACEMENT
OF
FEAR OF
THE
UNKNOWN
WITH
CURIOSITY

Bik Van der Pol *What Colour Would a Chameleon Take When Placed on a Mirror?* (2008)

Avantgardekunstnerne opponerede særligt imod naturalismen og realismen, der handlede om, at få kunsten til at ligne og gengive verden med stor alvor, sandhed, ægthed og idealisme. Avantgardisterne ville noget andet. De ville gøre op med den elitære kunst, med borgerlig etikette, konservative kunsttraditioner og kunstsnobbisme. Kunstnerrollen i dag bygger på de erfaringer. Du skal altså ikke se samtidskunstneren som et ophøjet, følsomt og suverænt geni, der laver kunst for kunstens og for sin egen skyld. Langt fra. I dag er kunstneren – eller kunstnergruppen – interesserede i dig, din oplevelse af kunstværket og i at tage del i samfundet. Men for at nå så vidt, må vi endnu et smut tilbage i tiden.

Især to – meget forskellige – avantgardister gjorde en forskel. Den ene var spanieren Pablo Picasso (1881 – 1973), den anden var franskmænden Marcel Duchamp (1887 – 1968). Picasso arbejdede i begyndelsen af 1900-tallet med collager af kantede billedfragmenter og tekstbidder fra dagspressen. Han ville gøre sit kunstpublikum opmærksom på, at synet er dynamisk, påvirkeligt og bevægeligt. At det knytter sig til den, der ser, og de sammenhænge, han eller hun ser i. I Picassos værker blev det tydeligt, at synet ikke kun er noget fysisk, men også handler om psyken, kroppen, det sociale, det historiske og det kulturelle. Marcel Duchamps kunstprojekter handlede om noget andet. I 1917 udstillede han værket *Fontaine* (1917), der bestod af en pissekumme. Han havde ikke bearbejdet værket udover, at han havde vendt det på hovedet og signeret det. Værket blev udstillet, som den ting det var, som en ready-made. Men værket var så kontroversielt, at det blev censureret fra udstillingen.

Siden Duchamp og Picasso har kunst kunnet være hvad som helst, bare kunstværket er lavet af en kunstner, har et publikum og en pointe. Det er grundlaget for den første opløsning af kunstgenrerne. Sidenhen har der været talrige protester mod den gode smag og forventningen om det skønne kunstværk. Særligt i 1960 gjorde performance- og konceptkunstnere oprør. De kæmpede for retten til at producere kunstværker, der bestod af situationer, idéer og koncepter. De kunstnere kaldes også neo-avantgardister, fordi de genoptog de tidligere avantgardisters visioner om at inddrage publikum og smelte livet og kunsten tæt sammen.

Avantgarde
Fortrop. Betegnelsen bruges i kunstlivet om grupper eller bevægelser, som er forud for deres tid og bryder radikalt med traditionen. Den tidlige, historiske avantgarde (dadaisme, futurisme, kubisme, surrealisme, mm.) opstod i 1910'erne - 1920'erne. Neo-avantgarden (popkunst, minimalisme, konceptkunst, performancekunst mm.) kendetegnede perioden 1960'erne - 1970'erne. Den historiske avantgarde ville revolutionere den traditionelle kunst i de borgerlige, elitære kunstinstitutioner for at forny kunstens rolle og status i samfundet. Kunstnere ville nedbryde skellet mellem kunst og virkelighed. Neo-avantgarden opstod også som en kritik af den eksisterende kunst og genoptog flere strategier fra den tidlige avantgarde.

Mange af værkerne på U-TURN bygger på den udvikling. De vil have kontakt og taler alle direkte til dig. Men samtidskunstens sprog er tit svært at forstå, for det kommunikerer på mange måder. Nogle af værkerne på U-TURN buldrer og brager, og skubber ligefrem til dig. Eller kan som Bik Van der Pols værk være ved at køre dig over ude i byen! Og så er der dem, der nærmest hvisker og er svære at få øje på. Enten fordi de er helt små, eller fordi de falder i et med omgivelserne og simpelthen ligner virkeligheden. Virkemidlerne er forskellige, men grænserne mellem kunst og virkelighed er svære at se, når det gælder samtidskunsten. Du vil sagtens kunne overse projektet *What Colour Would a Chameleon Take When Placed on a Mirror?* som et kunstværk. Det ligner på ingen måde de traditionelle kunstgenrer som fx maleri og skulptur. Men opdager du værket, så imødekommer det dig ved simpelthen at handle om dig, og om hvordan du ser og oplever din hverdag.

Daniel Knorr, *Stolen History* (2008), skitse

KUNSTEN I BYEN

En stor del af U-TURN udfolder sig i Københavns gader. Ved Christians Brygge kan du efter en vandcykeltur aflægge rapport i kunstnergruppen Parfymes Havnelaboratorium. I Den Hvide Kødby på Vesterbro kan du gå på opdagelse efter Dan Perjovschis små satiriske tegninger. Og på Rådhuspladsen finder du i efterårsferien den dansk-islandske kunstner Olafur Eliassons værk, som består af tusindvis af hvide legoklodser. Her kan du bygge din vildeste fantasi om, hvordan København kan se ud. Den behøver jo ikke at se ud, som den gør...

EN UENDELIG OPSLAGSTAVLE

Byrummet er som udgangspunkt noget, vi deler. Det er der, vi mødes, hænger ud og ser hinanden. Byen er en demokratisk og social størrelse, men omvendt danner byen også rammen om uendelige konflikter og modstridende interesser og behov. Kampen om retten til at bruge, eje, bevare og forandre byen er mere aktuell end nogensinde. Aktivistiske og politiske statements battler med vejskilte og reklamesøjler om din opmærksomhed. Byen har udviklet sig til en slags uendelig opslagstavle, hvorpå der kommunikeres, annonceres, debatteres og påvirkes. Når så mange dagsordener, debatter og udtryk mødes i ét og samme rum, kan der være gode chancer for at blive set og hørt. Derfor vælger mange kunstnere i dag at arbejde både i og med byens rum.

YOUR TURN 01 ↗

SUBTIL SAMFUNDSKRITIK

Sammen med bl.a. slagtere, gallerister, bar- og restaurantgæster kan du i Den Hvide Kødby gennem udstillingsperioden møde den rumænske kunstner Dan Perjovschis (1961) humoristiske tegninger. Med en sort tuschstreg vil de sprede sig som kommentarer og betragtninger på vinduerne i området.

Perjovschis tegner for at forstå verden – og for at kommentere aktuelle begivenheder og emner. Udrustet med en fyldt skitsebog og en tusch kritiserer, reflekterer og ironiserer han over alt mellem latterlige klichéer, krig og terror og egne personlige erfaringer fra kunstverdens kyniske system.

YOUR TURN 02 & 03 ↘

ET LANDS HISTORIE IFØRT ELEFANTHUER

Københavns bygninger og skulpturer fungerer på mange måder som spor eller små påmindelser om en anden tid, om vores historie. Enhver storby har gennem tiderne rejst monumenter over historiske personer og begivenheder. I København findes der over hundrede offentlige skulpturer. Spørgsmålet er, om vi overhovedet bemærker dem. Gør du?

Your Turn 03 – Tegnøvelse. Satiriske pletsud. Perjovschis rejser verden rundt med sin skitsebog og udstiller sine tegninger på vægge og mure alverdens steder. Hver gang han laver en ny udstilling, laver han nye tegninger, der tager afsæt i det land og sted, han befinder sig på. Led efter særligt 'danske' emner og motiver. Hvordan hænger de sammen med U-TURNS overordnede tematikker? Prøv selv at lave en kommenterende eller ironiserende tegning, inspireret af Perjovschis eller andre kunstnere fx HuskMitNavn. Hæng dem op og diskutér resultaterne. Overvej hvor grøn-sen går for, hvad man kan sige i en satiretegning.

Your Turn 02 – Hvordan står det til i verden i dag ifølge den rumænske satiriker? Dan jer et overblik over de emner, han kritiserer og reflekterer over og formuler et samlet verdensbillede.

Your Turn 01 – Gå på opdagelse i byen. Gå sammen i grupper og udvælg et mindre område af byen. Undersøg det nærmere ved at affotografere og/eller lave små beskrivelser af det. Hvilke visuelle ind- og udtryk er der i området, fx tags, plakater, reklamer, klistermærker mm.? Diskutér jeres dokumentation og indsamling. Lav en collage ud af indsamlingen eller forsøg gennem en åben diskussion at kategorisere dem i grupper, som fx reklame, graffiti, street art, offentlig information, aktivisme, politiske statements.

Den tyske kunstner Daniel Knorr (1968) iscenesætter i sit kunstprojekt *Stolen History* (2008) til U-TURN en stor del af disse skulpturer, så de får ny opmærksomhed. Det gør han ved hjælp af et symbol for oprør og revolution, nemlig elefanthuen. I løbet af én dag vil han iføre over halvtreds skulpturer en elefanthue.

YOUR TURN 04 ↓

Your Turn 04 – Kunst eller hærværk? Knorrs koncept er et projekt, der spiller på den hårde balance mellem det uskyldige kunstindgreb på den ene side og det vandalsiserende overgreb på den anden side. Hvordan virker Knorrs koncept på dig? Prøv at se projektet fra både den ene og den anden synsvinkel. Hvordan kan det retfærdig-gøres som hærværk? – Som kunst?

Olafur Eliasson *The collectivity project*. Værket var en del af den 3. Tirana Biennale i Albanien i (2005)
 Courtesy neugerreimschneider, Berlin; Tanya Bonakdar Gallery, New York

FORESTILLINGEN OM DEN GODE BY

De fleste har idag en mening om byplanlægning – om højhuse, arkitektur, liv på gaden, lys, aktiviteter, oplevelser og fællesskab. Du har det sikkert også. Hvad synes du, der skal ske med din by? Hvordan skal vi organisere os, bo og være sammen?

CARLSBERG - VORES BY

En af U-TURNs fire centrale temaer er byen i forvandling, og derfor er Carlsberg en oplagt og relevant ramme om hovedudstillingen i Tap E. Carlsbergs produktion er rykket til Fredericia, og en af Danmarks ældste og største arbejdspladser skal nu forvandles til en ny pulserende bydel med beboelse, kultur, shopping og oplevelser – 'Vores By' kalder de den kommende bydel, som dog endnu kun eksisterer på tegnebrættet. Carlsberg er derfor stadig et todfrit og forholdsvis lukket område, og U-TURN er første kulturelle begivenhed, hvor du kan komme ind bag murene.

SPRING UD SOM HAVNELABORANT

Flere værker på U-TURN arbejder med temaet byen i forvandling og med alternative bud på byplanlægning. Et af projekterne, som i høj grad inddrager dig og din deltagelse, er kunstnergruppen Parfymes *Havnelaboratorium* (2008), som startede allerede i juni måned og kører frem til november. Med udgangspunkt i mottoet 'Alle kan bruge havnen' undersøger de havnens uafprøvede potentialer og opfordrer dig og alle andre til at være med. Du kan fx låne en af deres vandcykler og selv gå opdagelse i havnen, eller du kan være med til at bygge lige det, du synes, havnen mangler. Tømmerflåder? Parasoller? Eller sågar kaktusser? Parfyme arrangerer konkurrencer, koncerter, workshops og dagsudflugter. Tag ned og besøg Havnelaboratoriet, byg, debatér og leg med. Byen og havnen er også dine. Brug dem!

På www.uturn-copenhagen.dk kan du se kort og opdateret info om workshops, aktiviteter og begivenheder i løbet af udstillingsperioden. Fx om Parfymes projekt DE OLYMPISKE HAVNELEGE.

Hvad er det offentlige rum?
 Mange taler om 'det offentlige rum' som om, der bare var én type offentligt rum. Men i virkeligheden burde man tale om mange forskellige 'offentlige rum' eller offentligheder. Offentlige rum er steder, som i princippet er tilgængelige for alle. Og dette demokratiske aspekt fascinerer mange kunstnere, fordi det rummer uanede sociale og kommunikative potentialer. Byen er ikke bare et 'nyt' lærred eller udstillingsrum, som kunstnere kan male og klistre værker på. Det er steder med situationer, regler, propaganda, liv og mennesker. Det er et rum, der kan genforhandles, udfordres og omstruktureres ved hjælp af kunstnerisk input. Offentlig kunst kan ikke styres og formidles på samme måde som på et museum. Mødet med offentlige kunstværker er derfor ofte helt uventede og ufrivillige møder.

Partyme Havnelaboratoriet (2008)

PERFORMATIVITET

– SKABER DU DIG SELV ?

Hvad skaber dig, og hvem bestemmer, hvem du er? Gør du selv? I dag er der mange faktorer, der har betydning for vores identitetsdannelse. Tidligere var det især familie, religion, race, køn og social klasse, der bestemte hvem og hvad, vi kunne blive og være. Siden industrialiseringen i slutningen af 1800tallet har rammerne, vilkårene og mulighederne for vores identitetsvilkår ændret sig dramatisk – især i vestlige samfund. Her er identitet, selvudvikling og eksistens ikke længere kategorisk styret af økonomiske forhold og sociale strukturer, selvom de stadig udgør grundlaget for mange menneskers liv og færden. Alle kunstnerne på U-TURN undersøger, kommenterer og kritiserer de muligheder og begrænsninger, der er for at være et frit menneske, der kan sige sin mening og være sig selv.

SE HVERDAGENS USYNLIGHEDER

Hvordan du opfører dig, bevidst og ubevidst, indenfor normer, hierarkier og magtstrukturer er, kort sagt, det som performativiteten handler om. Du opfører, performer og skaber med kropslige bevægelser din identitet i relation til et regelsæt om, hvad der er normal opførsel. Men hvad er det? Den opførsel der vækker mindst opmærksomhed? Danske Mads Lynnerup (1976) er en af de kunstnere på udstillingen, som tematiserer netop de spørgsmål ved at tage afsæt i det både banale og finurlige hverdagsliv. Han har i en periode studeret, hvordan de lokale på Vesterbro i København opfører og bevæger sig på gaden. Værket *Routines (Sønder Boulevard)* (2008) består af en videoinstallation og plakater i det offentlige rum. Ud fra nærmest dokumentariske observationer af andre menneskers rutiner, stikker Lynnerup med både humor og alvor til vores fordomme om manden med plastikposen og om den prostituerede på gaden. Vores blikke er ofte styrede af og forvænt med bestemte handlinger fra bestemte typer. Men manden behøver jo ikke at have øl i posen...

publikum og performer er nærværende i den situation, som performance skaber. At de er tilstede både fysisk og mentalt og er villige til at investere noget af sig selv – ingen opmærksomhed, ingen oplevelse! Nogle performances kræver lige-frem et publikum, der er aktive deltagere i performance. Den nærhed, der er performance's særlige

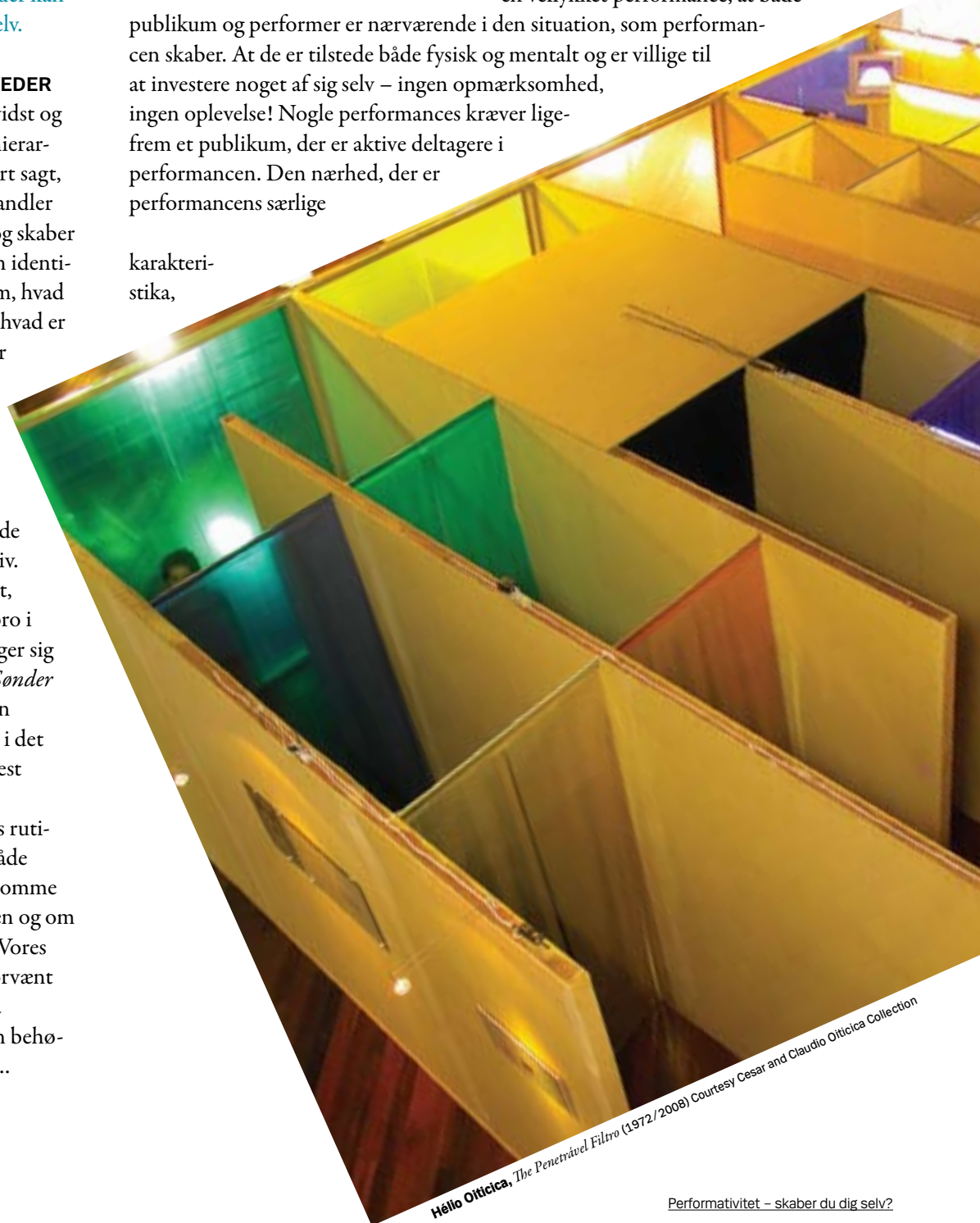
karaktéristika,

Det uventede og spændende opstår oftest, når du mindst venter det.

YOUR TURN 05 S. 12

SNUS, SMAG, LYT, FØL OG FORNEM!

I modsætning til teaterstykket har performance ikke nødvendigvis et manuskript, et sprog, en fortælling eller en scene. Ofte er det vigtigste for en vellykket performance, at både

Hélio Oiticica, *The Penetrável Filtro* (1972/2008) Courtesy Cesar and Claudio Oiticica Collection

opstår derfor i et intenst, sanseligt samspil, en interaktion, mellem publikum og performer. Smags-, føle-, høre- og lugtesanserne er ofte ligeså vigtige for oplevelsen af en performance og et performativt kunstværk som synet.

YOUR TURN 06 S. 12

Psykedelisk sansebombardement

Brasilianske Hélio Oiticicas (1937-1980) værk på U-TURN er et eksempel på et særligt performativt kunstværk. I *The Penetrável Filtro* (1972/2008) kommer dine sanser på overarbejde.

Værket er en installation, hvilket vil sige et kunstværk, du kan gå ind i, under eller over. Du er nødt til at begive dig ind i labyrinten for at opleve det. På den måde bliver du og din oplevelse af værket sat i scene. Turen igennem værket er syret og psykedelisk, og dine sanser kommer på overarbejde. Der er smalt i gangene, store farvefiltre, højfrekvent støj og musik, og så dufter der kraftigt af appelsiner.

YOUR TURN 07 S. 12

Live KUNST AF live KUNSTNERE

Performativtetsbegrebet hænger tæt sammen med to andre begreber, nemlig performancegenren og det, som er performativt. For det meste bruges betegnelserne performativitet og performativ til at beskrive noget, der *minder om* en opførelse, en performance, uden nødvendigvis at være en performance. Da performancekunsten boomed i 1960'erne, var der oprørsstemning i kunstens verden. De anerkendte, klassiske medier som maleri og skulptur dominerede den gængse opfattelse af, hvad kunst var. Mange kunstnere mente, at der var et massivt behov for at udvikle og ændre på, hvad kunsten kunne rumme, hvad den ville, og hvordan publikum kunne inddrages. Pludselig myldrede det med kunstnere, som bl.a. opførte levende kunstværker, performances. Bevægelsen, som kaldes neo-avantgarden, har i løbet af det 20. århundrede vendt op og ned på kunstbegrebet med det resultat, at samtidskunsten i dag kan være alt muligt andet end blot maleri og skulptur. Læs mere om, hvad samtidskunsten er, og hvem samtidskunstneren er i dag på side 5-6.

Performancekunstnerne er interesserede i at gøre kunsten virkelighedsnær, levende og relevant for publikum. Kunstnernes mission er at flytte kunsten ud af museerne og ind i hverdagslivet. Det gør de ved at skabe

Performativtetsbegrebet
udspringer af idéen om det performativt sprog og stammer fra sprogfilosofferne J.L. Austin og Jacques Derrida. Austin mente, at ordene kunne opdeles i konstativer og i performativer. Konstativer konstatierer noget og beskriver dermed verden, mens performativer er udsagn, der også er handlinger i sig selv. Ordene *gør* noget. Austin argumenterer på den måde for, at performativer ikke beskriver verden, men *ændrer* verden. Fx er performativer det 'ja', man siger, når man bliver gift. Eller det er dit 'ja' til at holde et løfte eller en aftale. Verden er lidt ændret bagefter. Jacques Derridas undersøgte og funderede over, hvordan sproget fungerer. Han talte for, at sproget udelukkende fungerer, fordi det hele tiden gentages og repeteres. Når vi fx kalder et nyfødt barn for en pige, så forstår vi straks, hvad det vil sige, fordi vi kender ordet og dets betydning. Ifølge Derrida forstår vi udelukkende sproget, fordi det findes på forhånd, og vi genkender det. Sproget rummer derfor muligheder for forskydninger og ændringer, fordi en gentagelse aldrig kan være helt lig med sit udgangspunkt. Det er fx sådan slang udvikler sig.

Lilibeth Cuenca *A Void* (2008)
 Én ud af 11 re-enactments på Kirkhoff Contemporary. Oprindelig performance af Marina Abramovic, *Art must be Beautiful, Artist must be Beautiful*, 1975

situationer og events, hvor publikum aktivt tager del i kunstværket. Det kan enten være som medspillere i kunstnerens optræden eller opførsel. Eller det kan være ved at blive forført, frastødt eller provokeret af den kunstneriske handling og situation. Performancekunstnerne kan også provokere ved simpelthen at tage den fysiske kunstgenstand ud af kunstsammenhængen. Derved protesterer de mod idéen om, at et kunstværk skal være en ting, der kan sælges. For dem handler det om stemningen, om relationen, mellem dem og dig.

RE-ENACTMENTS – ET PERFORMANCEREMIX

Den dansk-fillipinske kunstner Lilibeth Cuenca har til åbningen af U-TURN komponeret en performance, der er sammensat af en række historiske performanceværker af kunstnere som bl.a. Yayoi Kusama (1929) og Niki de Saint Phalle (1930-2002). Nærmest som en DJ har Cuenca samlet sit eget performance-remix; en re-enactment. Det vil sige en genopførelse af fx en historisk begivenhed, en situation, en bygning eller en performance. Re-enactments tilfører det historiske nyt indhold, fordi de består af nye handlinger og nye erfaringer i en ny tid.

Den type performances kan gennem gentagelsernes historiske forskydninger og skred præsentere os for vores opfattelser af hinanden og vores omverden til forskellige tider. Cuenecas performance eksisterer efterfølgende i udstillingen i form af bl.a. efterladte lærreder, en seng, en antenne og et polkaprikket kostume.

YOUR TURN 08 S. 13

Your Turn 05 – Ordinaire og *speaky* kunstbetragtere. Start med at beskrive for hinanden i mindre grupper, hvordan I forventer en gæst opfører sig på en kunststudstilling. Derefter en tur rundt i udstillingen og se på værkerne. Observer i smug hinandens og de andre gæsters bevægelser, kropsholdninger og ansigtsudtryk. Hvordan bevæger og opfører folk sig? Som du havde forventet? Overvej hvilke koder, der styrer vores bevægelser? Hvilke bevægelsesmønstre gentager du – bevidst såvel som ubevidst – hver dag? Hvor meget – eller hvor lidt – af dit køn, udseende, sprog og dine bevægelser bestemmer du selv? Hvordan kan det være?

Your Turn 06 – Alle værkerne på U-TURN er performative. Det vil sige, at deres indhold primært skal findes i iscenesættelsen af det møde og den situation, der opstår mellem kunstværket og betragteren. Gå sammen tre og tre på jagt efter performativt værk i udstillingen. Brug 5 minutter på at studere værket nærmere og forklar resten af klassen, hvorfor I valgte det. Hvordan taler værket til jer? Hvad er virkemedlærne? Hvordan er det performativt?

Your Turn 07 – Ojenåbner eller

overdosis.

Gå ind i værket med alle sanser åbne.

Beskriv din oplevelse grundigt. Gå ind

i værket igen og tænk over værkets

intense sansesombardement. Hvordan

virker alle de kropslige stimuli og impul-

ser? Dit sansesapparat får en c-vitamin-

indsprøjtning, og du er selv en aktiv del

af værket. Men hvordan er doseringen?

For meget eller for lidt? Ser du verden

med andre øjne, er du modtagelig for

alternativer blikke på verden? Hvorfor?

Kirstine Roepstorff *If Balance Stops and Asks Why, Balance Will Die* (2006) Courtesy Peres Projects, Berlin / Los Angeles

DUKKEDRAMATIK OG SYREDE SPROGFINTER

Danske Kirstine Roepstorff (1972) har skabt et helt nyt værk til U-TURN. Værket, der hedder *Stille teater* (2008), er en totalinstallation, hvilket vil sige, at det består af en teaterlignende iscenesættelse af lys, lyd og genstande, som du skal gå ind i for at opleve. Hidtil har Roepstorff primært arbejdet med collager, men nu tager collagerne form i 3D med en forgrund, midte og baggrund. De har fået rumlig karakter. *Stille teater* er bygget op som et teaterstykke med en scene, kulisser, siddepladser og ikke mindst skuespillere. En mekanisk megadukke bygget af rammer og collager er installeret, så den indtager scenen med sine bevægelser, mens to stemmer fylder rummet ud med en dialog. De to filosofiske stemmer tilhører karaktererne Space og Image, der i et til tider hæsblæsende og andre gange stillestående tempo debatterer, hvad kærlighed egentlig er for en størrelse? Og hvad det overhovedet vil sige at være til? Der er kamp til stregen, og det er svært at sige, hvem der vinder dysten om at definere de abstrakte emner som kærlighed og eksistens. Men findes der en sand definition om kærlighed? Er der en grænse for, hvad sproget kan beskrive?

YOUR TURN 09 ↓

Your Turn 08 – Skriv en liste over forskellene på et fysisk billede på udstillingen (fx danske John Kørners malerier) og et performanceværk, der sker nu og her. Overvej betydningen af de forskellige kunsttyper bevaring, dokumentation og salgsværdi samt publikums modtagelse af værkerne.

Your Turn 09 – Grib ordet. Skriv en to siders tekst om den menneskelige psykologi og forestillingssevne med udgangspunkt i Space og Image's dialog. Gå ind i *Stille teater* og bliv der i mindst 10 minutter. Læg mærke til diskussionens fremdrift. Hvem styrer samtalen? Når de frem til nogle svar? Notér interessante pointer og definitioner om forholdet mellem kærlighed-had, balance-modstand og sprog-billede. Overvej i din opgave hvem og hvad, der skaber sproget? Fx hvornår og hvordan et sprog ændrer karakter.

KULTUREL IDENTITET

– HVA' SÅ DIN DANSKER ?

Find Holger Danske
Find Holger Nydanske
Find Holger Udanske
Find Holger Nudanske

Jette Hye Jin Mortensen *Song for My Great Grandfather* (2008)

Mange samtidskunstnere forholder sig kritisk til begreber som kulturel identitet og nationalitet. For hvad er det egentlig for nogle størrelser? Hvad betyder det at være europæer? Amerikaner? Kineser? Dansker? Linjerne om Holger herover, stammer fra indledningen til Jette Hye Jin Mortensens (1980) videoværk *New Songbooks* (2006), der er en del af værket *Song for My Great Grandfather* (2008). Værket eksisterer som en totalinstallation med genstande og video, som du skal gå ind i og opleve. I en kirkelig iscenesættelse sætter Mortensen fokus på konstruktionen af danskhed. Hvorfor skal vi kunne kende forskel på det danske, det nydanske, det udanske og det nudanske? Hvorfor skal vi overhovedet finde Holger – og kunne udpege nogen i forhold til andre? Hun får os til at spørge: Hvem kan kalde sig dansker? Hvad og hvem skal bestemme, om du må kalde dig dansker? Den danske kunstner er

adopteret fra Sydkorea, og hun formår at tematisere grænserne for den danske tolerance over for det fremmede – og manglen på det – med humor og selvironi. Samtidigt reflekterer hun over menneskelige tilhørsforhold og over spændingsfeltet mellem det lokale; det, der sker helt tæt på, og det globale; det, der sker på verdensplan.

DEN GLOKALE KUNSTNER

I dag finder mange kunstnere det problematisk at få et nationalt stempele og vil ikke fremstå som repræsentanter for et bestemt lands 'essens' eller kultur. Med hjælp fra bl.a. betalte kunstnerophold og store

kunstbiennaler →
rundt omkring i verden, udstiller

Biennale
Omfattende udstilling som afholdes hvert andet år, og som inkluderer forskellige kunstnere. Venedig har været vært for den største internationale kunstbiennale siden 1885. I løbet af 1990'erne har biennaler i periferien af den dominerende vestlige kunstscene markeret sig stærkt i bl.a. Sao Paulo, Istanbul og Gwangju.

og cirkulerer kunstnere i dag internationalt. De kulturelle og geografiske omgivelser, hvori deres kunst og de selv færdes, skifter derfor hele tiden. Det giver nye perspektiver på den kunst, de laver, og på de rødder, de har.

YOUR TURN 10 S. 16

HELLIKOPTEREN I TÆPPE

Tænk, hvis Danmark var et lukket samfund. Og stod helt stille. Hvilken musik ville du så lytte til? Hvordan ville dit tøj se ud? Hvad ville du spise? I hvert fald ikke shawarma eller pizza! Ingen kultur er stabil eller afsluttet, men altid i bevægelse. Kulturel oversættelse er et kulturbe-greb, som siger, at vi skal forstå kulturen som en konstant proces; en oversættelsesproces, hvori originalen er et fiktivt startpunkt, og hvor det, der oversættes fra, altid allerede er en oversættelse. Når man taler om kultur som oversættelse er grundtanken altså, at netop den konstante og uendelige oversættelsesproces – den er kulturens væsen. På den måde er kulturen altid åben og ufærdig.

Danh Vo (1975) er en dansk-vietnamesisk kunstner, som arbejder med denne proces. Næsten som en antropolog eller videnskabsmand finder han elementer i den vietnamesiske kultur, som minder os om Vietnamkrigen (1959-1975) og den efterfølgende amerikanske påvirkning af landet. Han udstiller siden sine fund helt ubearbejdet. Et af Vos værker på udstillingen er et traditionelt vietnamesisk vævet tæppe. Tæppets mønster ser umiddelbart fint, nydeligt og ufarligt ud. Men

Danh Vo *Untitled*, (detalje) (2007). Courtesy: Kunstneren, Galerie Isabella Bortolozzi, Berlin; Johan König, Berlin

hvis du ser nærmere efter, vil du også kunne finde en række med militærhelikoptere. Ikke noget vi i den vestlige verden er vant til at møde som dekorationsmønstre i et tæppe. Helikopteren i tæppet vidner om et samfund, der har været under massiv påvirkning af både den amerikanske besættelse af landet og af den efterfølgende amerikanisering. Samtidig virker sammenblandingen helt absurd. Tæppet med helikoptermønsteret er blot et eksempel ud af mange på, hvordan samtidskunstnere arbejder med kulturelle oversættelser, processer og påvirkninger.

Forenede, forskellige folk
Nevin Aladag er født i Tyrkiet, men bor i Berlin, som engang var delt i to. Jakup Ferri er født i Prishtina, Jugoslavien og bor i Prishtina, Kosovo, den samme by, som bare i mellemtiden er kommet til at ligge i et nyt land. Jette Hye Jin Mortensen er født i Seoul i Sydkorea, men blev adopteret af et dansk par i Holstebro. Lilbeth Cuenca er født i Danmark, har en dansk far og en filippinsk mor. Mona Hatoum er født i Libanon af palæstinensiske forældre, men blev som ung tvunget i eksil i London af borgerkrigen i Beirut. Her har hun levet og arbejdet lige siden. Wangechi Mutu er født i Nairobi, Kenya, men har uddannet sig i Wales og New York. Der bor og arbejder hun nu. Laylan Ali er født og opvokset i USA, hvor hun også bor og arbejder. Hun bidrager til UTURN med en serie tegninger af særligt nordiske typer. Kunstnerne på U-TURN er en sammensat flok. De kommer fra forskellige steder, de bor forskellige steder, de har foretaget forskellige former for flytninger og rejser i deres liv, og de interesserer sig for vidt forskellige ting. Det er de fælles om.

EN KLAM KRØBLINGE-COCKTAIL

Bizarre krøblinger og forførende mutanter befolker den kenyanske kunstner Wangechi Mutus (1972) univers. Mutus seks collager bebor ydersiden af Kirstine Roepstorffs værk *Stille Teater*. I collageværkerne møder du en række farverige, groteske væsner. De består af fragmenter og udklip fra så forskellige kilder som natur- og geografimagasiner, mode- og pornoblade. Collagerne er bemalede med blæk og akrylmaling, og de er dekorerede med perler. De udtryksfulde figurer virker mærkeligt nok både undertrykte og sårede og samtidigt særdeles kraftfulde og selvsikre. De er hverken helt sorte eller hvide, helt afrikanske eller vestlige, påklædte eller nøgne. Hverken mennesker eller dyr. De er hybride, og du kan se deres kroppe som sammenstødenes kampzoner. Men hvilke kampe udspiller sig her? Retten til at yde modstand til den magt som den vestlige, hvide, heteroseksuelle mand er i besiddelse af?

Med sine på én gang monstrøse og samtidigt elegante skikkelser går Mutu (ligesom bl.a. Jette Hye Jin Mortensen, Mona Hatoum og Danh Vo) til angreb på konservative forestillinger om, at vores identitet er en fast, stabil kerne, og at vi tilhører én nation og én kultur. Samtidigt piller Mutu den idealiserede kvindekrop fra hinanden – særligt i serien *Drowning Nymph* (2007) – ved at mixe kvindekroppe med kropsdele fra dyr. Vrangbillederne understreger skønhedsidealernes absurditet og den globale billedstrøms massive magt.

YOUR TURN 11 →

VÆR EN KULTUREL KANNIBAL

Brugen af nye, udefrakommende elementer i en eksisterende kultur kaldes *kulturel kannibalisme*. En kannibal er jo et menneske, der spiser andre mennesker. Når man taler om kulturel kannibalisme, henviser man til amazoneindianeres rituelle fortæring af den fremmede, med det formål at indarbejde dennes kraft og mod i sin egen krop. Indianerne gjorde det kun, hvis den fremmede var handlingen værdig – altså var kraftfuld og modig. Begrebet kulturel kannibalisme indebærer således, at du, som nationalt forankret menneske, har mulighed for at 'fortære' udefrakommende kulturelle elementer. Og at du siden kan bruge dem til din egen fordel. På den måde kan en fremmed kultur, som umiddelbart virker som en trussel, indarbejdes i og være med til at styrke den kultur, man allerede kender og har.

I Brasilien har de en forfatning, hvori de kalder sig for en kannibalnation. (Betegnelsen er baseret på et brasiliansk digt fra 1920'erne.) Kannibalbetegnelsen betyder, udover en reference til landets historie, også en forskydning af ordets betydning. Ordet stod for, at Brasilien var en nation, som kunne optage og siden rumme og forene landets mangfoldighed: Portugisere (koloniherrer), indianere (indfødte), afrikanere (slaver) og senere også nordamerikanere (den dominerende globale ungdomskultur). Brasilien forenede dermed også elementer fra de forskellige landes kulturer og traditioner, og brasilianerne valgte at se denne mangfoldighed som en styrke.

YOUR TURN 12 ↗

Your Turn 10 – Bliv inspireret og tænk kreativt. Gå ud i udstillingen og find de to værker, der siger dig mest. Overvej herefter hvordan dit eget værk kunne se ud, hvis det skulle handle om dine kulturelle og nationale rødder? Hvad ville du gerne have, at dit publikum skulle tænke over, når de oplevede dit kunstværk? Og hvordan skulle det tage form? Skulle det være en video, tegning, et maleri, en installation – eller måske en performance eller et lydværk? Fortæll

Your Turn 12 – Lav din egen udstilling. Gå en tur i dit nærmiljø eller omkring din skole. Kan du finde tegn og billeder, der vidner om, at der også i Danmark sker kulturelle oversættelser? Saml de ting og billeder du kan. Lav en udstilling, der fortæller om den sammensatte kultur du lever i. Du kan f.eks. tage billeder og lave en fotoudstilling.

Your Turn 11 – Tag del i debatten. Opret en blog på fx www.blogspot.com og start en debat om visuel kultur, etnicitet, køn, mode, magt og identitet. Tag udgangspunkt i værker af fx Wangechi Mutu, Danh Vo, Mona Hatoum, Kirstine Roepstorff, Ioana Nemes og Laylah Ali. Overvej følgende spørgsmål: Hvad og hvem har skabt dig? Hvad er din baggrund? Hvilke kulturer er en del af din hverdag? Er det vigtigt at udtrykke sig og markere sin identitet visuelt med f.eks. tatoveringer, piercing, frisur og tøjstil? Hvorfor? Skal der være grænser for, hvordan du udtrykker din identitet? Hvordan ændrer din identitet sig? PS. De bedste blogindlæg er tit dem, der er personlige og har noget på hjertet. Læsøren af bloggen skal kunne mærke, at du, som skribent, giver noget af dig selv, og at du ved og mener, hvad du skriver. Illustrer dine meninger med visuelt materiale som billeder og videoklip. God debat!

Wangechi Mutu *I belong to you, you belong to me* (2007). Courtesy Victoria Miro Gallery, London

Irina Botea *Ladybug* (2006)

ØST, VEST OG ELENA

Stemningen er sitrende høj i den rumænske kunstner Irina Boteas (1970) video *Ladybug* (2006). Den lille pige Elena danser alene, mens andre børn, med sang og klappen, opmuntrende skaber det rytmiske grundlag for hendes bevægelser. Børnene ved, at de bliver filmet, men det er som udgangspunkt ikke kameraet, de danser for. Børnenes sange er rumænske festsange blandet med temaer fra sydamerikanske sæbeoperaer. Børnene har lært at synge og danse ved at observere deres forældre og andre voksne til nattens fester og i fjernsynet. Situationen viser Elenas overgang fra barn til voksen. Men den illustrerer også en kultur i en overgangsfase – en befolkning, der forsøger at finde balancen mellem traditioner og den fornyelse, som revolutionen i 1989 bragte til landet.

YOUR TURN 13 ↘

Den historieskrivning vi kender udgår generelt fra et vestligt perspektiv. Det betyder, at vi ofte forudsætter, at det 'normale' er det, som er almindeligt her i vesten, f.eks. i

Danmark, og hvad, der for, er afvigende eller Det gælder også, hvis onen mellem Øst og Kolde Krig, → som Berlinmurens fald i inden da overvejende kommunistisk og Vest var overvejende kapitalistisk. Men det visuelle symbol for østblokkens kollaps – en faldet mur – er vildledende. Der er snarere tale om en forlænget udviklingsproces, som bør betragtes som uafsluttet. Den Kolde Krig konstrueres som al anden historieskrivning retrospektivt. Det vil sige ud fra vores kendskab til historiens gang, og i denne konstruktion gøres vesten til den gode vinder og østen til den dårlige taber. Østeuropa har derfor fået tildelt en rolle som noget, der halter bagefter. Østeuropa forventes at indhente vesten, men det er det selv samme vesten, der afgør, hvornår processen er fuldført. Derfor består en problematisk magtrelation, som ikke er endegyldig, men som det er vigtigt at være opmærksom på.

YOUR TURN 14 →

Your Turn 13 – Kombinationen af det dokumentariske og det iscenesatte interesse-
rer Botea. Det hænger blandt andet sammen med, at kunstnerne før revolutionen i
1989 var nødt til at bruge metaforer for at camouflere deres egentlige budskaber. Gå
sammen i mindre grupper. Fortæl hinanden, hvordan I oplever videoen. Ser vi virkelig-
heden eller er den iscenesat? Er den fiktion eller dokumentation? Og hvordan skal vi
betragte Elenas dans? Er hun et barn eller en ung kvinde? Har hun magt, eller er hun
magtesløs?

Your Turn 14 – Mange af udstillingens
andre værker handler om nationalitet
og kulturel identitet. Det gælder bl.a.
værker af Nevin Aladag, Jota Castro,
Köken Ergun, Romuald Hazoumè,
Aydan Murtezaoglu og Paulina Olowka.
Find dem på udstillingen og tag et kik
på deres værker og prøv at se, om du
kan finde eksempler på oversættelses-
processer, magtrelationer, tilhørsfor-
hold og øst/vest-tematikken?

Den kolde krig
Politisk, økonomisk og
ideologisk konflikt mellem
de kommunistiske og
de kapitalistiske lande.
Konflikten var anført af
Sovjetunionen og USA fra
2. verdenskrigs slutning
og frem til 1989/90, hvor
Berlinmuren faldt. Et konstant
kapløb om udvikling af
nye våben og en gensidig
oprustning holdt resten
af verden i skak med
overvælgende fare for
atomkrig.

eksisterer uden-
ikke-normalt.
man ser på relati-
Vest efter Den
afsluttedes med
1989. Øst var

1989. Øst var

1989. Øst var

1989. Øst var

1989. Øst var

1989. Øst var

1989. Øst var

1989. Øst var

1989. Øst var

1989. Øst var

1989. Øst var

1989. Øst var

1989. Øst var

1989. Øst var

1989. Øst var

1989. Øst var

1989. Øst var

1989. Øst var

1989. Øst var

1989. Øst var

1989. Øst var

1989. Øst var

1989. Øst var

1989. Øst var

1989. Øst var

1989. Øst var

1989. Øst var

1989. Øst var

1989. Øst var

1989. Øst var

1989. Øst var

Jota Castro *Chinix* (2009) Courtesy: Kunsthieren; Umberto Di Marino Arte Contemporanea, Napoli; Collección Ernesto Esposito, Napoli

JESPER JUST

– IDENTITETER I SKRED

I Kunsthallen Nikolaj kan du opleve den danske film- og videokomet Jesper Justs blændende og bizarre filmfiktioner. Just tager dig med til et konfliktfyldt Rumænien med en utilpasset hermafrodit. Han viser dig begærets og angstens tvetydige ansigtstræk hos en midaldrende kvinde om bord på Polenfærgen. Han dvæler ved skibets trøstesløst elegante interiør. Og han byder dig op til vals på Blågård's Plads i København.

Billederne og lyden i Justs filmiske univers er overvældende og forførende. Justs film fremtræder umiddelbart som afgrænsede, klassiske kunstværker, der vil fortælle dig en historie. Men bag de forholdsvis trivielle scener og klischeéprægede roller gemmer sig alt andet end traditionelle historier og budskaber.

Kunsthallen Nikolaj og U-TURN viser i samarbejde en omfattende soloudstilling med Jesper Just. Udstillingen består af tre store videoværker – hans debutværk fra 2002 og to helt nye video-installationer, hvoraf det ene er et stedsspecifikt værk, dvs. lavet specielt til

Nikolajs rum. Herudover kan du se og læse om kunstnerens andre værker i et omfattende studiearkiv lavet særligt til lejligheden. I modsætning til U-TURNs hovedudstilling med over 50 forskellige kunstnere i Carlsbergs gamle tappehal, Tap E, får du her lejlighed til at fordybe dig i en enkelt kunstners arbejde, hans virkemidler, hans udvikling og de spørgsmål, hans film kaster af sig.

TEKNIK OG METODE

Jesper Justs seneste produktioner er præget af en professionalisme og teknisk kvalitet, der matcher store kommercielle Hollywood film.

Læg mærke til de elegante kamera-bevægelser, delikate kontraster i lys og farvevirkninger og den perfekte casting af skuespillere og sangere. Samtlige funktioner i filmproduktionen er besat af fagfolk i direkte modstrid med den bevidst amatøragtige, håndholdte og trashede stil, der i øvrigt har præget videoscenen fra 1990'erne. Justs film er med det superlækre billedsprog og de ofte teatraliske handlingsforløb netop ikke dokumentariske, men gennemkonstruerede, stilerede og iscenesatte fortællinger - uden nogen tilfældige indslag fra virkeligheden.

ISCENESATTE OVERSKRIDELSER

Just er ikke interesseret i, som et vidne, at dokumentere hændelser og begivenheder i sin verden som aftryk af det liv, der leves i samtiden. Han ønsker at skabe et koncentreret, fiktivt erfaringsrum. Et sted, hvor handlingsforløb kan udvikle sig i overensstemmelse med personernes inderste følelser, længsler, drifter og drømme på trods af de magthierarkier, – dvs. kønslige og sociale værdier, – som tegner vores kulturer. Det kommer der ofte noget ganske abstrakt, dramatisk eller ligefrem grotesk ud af.

Vi er fx ikke vant til at se solidariske skildringer af mænd, der græder og hulker i selvmedlidende opløsning eller poserer nøgne og sårbare som begærsobjekter. Eller som sidder passivt og hjælpeløst med hængemave og skamfulde øjne foran kameraet i flere minutter af gangen. Vi er heller ikke vant til at dvæle ved den rynkede ansigtshud eller de brugte hænder hos en kvinde over 50. For ikke at tale om at følge hendes psykologiske og fysiske udvikling af et erotisk, aktivt og handlekraftigt begær.

Justs videoer handler kort sagt om fordomme, der punkteres af personernes overraskende opførsel. En opførsel som overskrider normer, dogmer og tabuer i kulturen. Personerne optræder umiddelbart som velkendte typer, som du har mødt i Hollywood film eller måske i klassiske film noir film. De udlever eksistentielle dramaer over for hinanden og med sig selv som omdrejningspunkt. Du møder den unge følsomme søn og den autoritære fader, den virile unge mand og den impotente aldrende, den magtfuldt reserverede business type og den usikre, uselvstændige yngling, den passivt smukke unge kvinde og den midaldrende primadonna. Men de kan ikke leve med rollerne eller kontrollere deres følelser – og bryder ud i gråd, dans og sang – som forløser en indre spænding af sorg, længsel, jalousi, begær eller angst.

Stedsspecifik kunst
Bevægelse fra 1960'erne, som griber direkte ind i og omdefinierer steder via en kunstnerisk indsats, så stedet bliver ét med værket. Værkerne er ofte placeret i byrum og i naturen, og de kan som udgangspunkt ikke flyttes eller sælges. Oprindeligt var stedsspecifik kunst en reaktion imod det kommercielle kunstmarked. Stedsspecifik kunst ophæver de traditionelle skel mellem kunst – liv og kultur – natur.

Film noir
Fransk betegnelse for sort film og en filmgenre, der forbindes med kriminalfilm med en dystert, melodramatisk skæbnetung og ofte erotisk stemning. Karaktererne i film noir lever i en kynisk og usympatisk verden, hvor død, kriminalitet og kærlighed regerer. Især krimier og detektivromaner er filmatiserede som film noir.

Jesper Just *A Question of Silence* (2008) Courtesy Galleri Christina Wilson, Copenhagen

Vi får gennem filmens kønsbestemte klichéer en tilsyneladende tryk og sikker ramme for vores forståelse. Men handlingen udvikler sig helt uventet og præsenterer os for nye, paradoksale sider af de kendte roller og scener. Just benytter sig i vid udstrækning af betragterens fortrolighed med velkendte roller og scenarier for så at fremmedgøre os for personerne øjeblikket efter. Med et begreb fra den østrigske psykoanalytiker Sigmund Freud (1856-1939), kan man tale om, at Just benytter strategier som udtrykker *Das Unheimliche* ⁷

Das Unheimliche
Tysk ord for både det hjemlige og det u-hjemlige. Men 'das heimliche' betyder også det hemmelige, og det kan tit være uhvælgeligt. I ordet ligger altså både en reference til det fremmede, det uhyggelige, det ukendte, det utrygge og til disse ords modsætninger, nemlig det hjemlige, hyggelige, velkendte og trygge – *das heimliche*. Det vil sige, at begrebet skal forstås som det kendte og fortrolige, som slår over i sin egen foruroligende fremmedhed. Det kunne for eksempel være et mareridt om legetøj eller køkkenredskaber, der bliver levende og truende. Den østrigske psykoanalytiker Sigmund Freud har skrevet flere artikler om det modsætningsfulde begreb.

for at ryste og udfordre vores civilisations ofte lidt for trygge selvforståelse.

YOUR TURN 15 S. 23

KØNSDYNAMIK OG KØNSKRITIK – IDENTITETER I SKRED

Det er især spørgsmål om køn, kønsroller og kønsdynamikker i det moderne samfund og populærkulturen, og i det nye værk tillige i det tidligere Østeuropa, som optager Just. Hans film bliver ofte omtalt som homoerotiske, fordi han ind-

til for nylig har været næsten udelukkende optaget af at skildre relationer mellem mænd. Mænd, der optræder i klassisk feminine roller, hvor stærke følelsesudbrud, sang, og dans har skabt en åbning i deres forhold til hinanden.

Men dels arbejder Just med kvindelige hovedroller i flere af sine nyeste produktioner, bl.a. dem du kan se i Nikolaj. Og dels siger Just selv, at han gennem et fokus på mandens sociale handlingsrum og hans overskridelser af dette, kommer til at pege på almenmenneskelige behov. Behov som i lige så høj grad understøtter et feminint synspunkt og som sådan udtrykker en feministisk kritik og taler kvindens kønssag.

Kønsspørgsmål tiltrækker sig altid opmærksomhed både i den offentlige debat, i samfundets politiske institutioner, ved middagbordet og på kunstscenen. Det er fordi alle mennesker bevidst eller ubevidst forhandler, oversætter og fortolker kulturelle og sociale tegn og relationer med deres omgivelser – gennem deres køn. Forestillinger om, hvad mænd og kvinder er og bør være, er derfor nogle af de stærkeste identitetsbærere for det enkelte individ. Men forestillingerne påvirkes af skiftende samfundssystemer, religion, kulturel praksis m.m., så idealerne og normerne forandrer sig afhængigt af tid og sted.

Teorier om køn og kønsroller som noget kulturelt konstrueret og ikke blot en naturlig, biologisk udfoldelse slog an i 1970'erne. En del af kønsforskningen udviklede sig senere hen, dvs. i

1990'erne, til det der kaldes queerteori. →

Det, der er queer, betegnede dengang det abnorme, det

anderledes. Men i dag bruges ordet ikke kun om homoseksuelle men generelt om de, der falder uden for normen. Teorien undersøger derfor de strukturer, der bestemmer, hvordan vi ser på hinanden som køn og seksuelle væsner med præferencer for enten det ene eller det andet køn eller noget der imellem – og peger på det ofte ustabile i disse størrelser. Også mange af samtidens kunstnere interesserer sig for forholdet mellem vores biologiske køn (eng. sex) og vores sociale køn (eng. gender).

A VOYAGE OF DWELLING, A ROOM OF ONES OWN OG A QUESTION OF SILENCE (2008)

Justs tematisk sammenhængende filmtrilogi vises i Nikolajs Øvre Galleri som projektioner på tre skærme, hvor historien fortælles fortløbende fra den ene skærm til den næste. Værket viser en midaldrende og tilsyneladende heteroseksuel kvindes konfliktfyldte psyke og hendes gådefulde udviklingsrejse. Kvinden rejser både i sit eget mentale landskab og ud på det åbne, fysiske hav - i udfoldelsen af sit seksuelle begær og erkendelsen af sine muligheder. Just leger med virkelighedsplanerne og perspektiverne. Han lader kvindens skiftende stemninger afspejle sig i den umærkelige glidning mellem landskaber, interiører

Jesper Just *A Question of Silence* (2008) Courtesy Galleri Christina Wilson, Copenhagen

Queer og queerteori
Queer betyder mærkelig og tvivlsom. Queerteorien er en gren inden for kønsforskningen. Den amerikanske kønsforsker Judith Butler er en af grundlæggerne af teorien. Hun taler for et opgør med ideen om det almindelige og det normale inden for kønsstrukturer. Hun og andre radikale forskere mener derfor, at både dit biologiske køn (sex) og dit sociale køn (gender) er sociale konstruktioner og ikke naturlige. Vores køn er derfor ikke noget vi har, men noget vi gør – men ikke frivilligt. Vi bliver tværtimod passivt knyttede af de sproglige og kulturelle gentagelsesstrukturer, straks når vi fødes, og det er problematisk for de mennesker, der ikke 'passer ind' i et 'normalt', heteroseksuelt samfund baseret på en kernefamilie med mor, far og børn.

og videre til slørede undervandsoptagelser. Kvindens angstfyldte og lidenskabelige nysgerrighed og mod afløses af tilstande af sløvhed og eksistentielt tungsind. Men mod slutningen vender stemningen via en tvekønnet bugtalerdukke til et optimistisk, nu transseksuelt selvværd.

YOUR TURN 16 & 17

NO MAN IS AN ISLAND (2002)

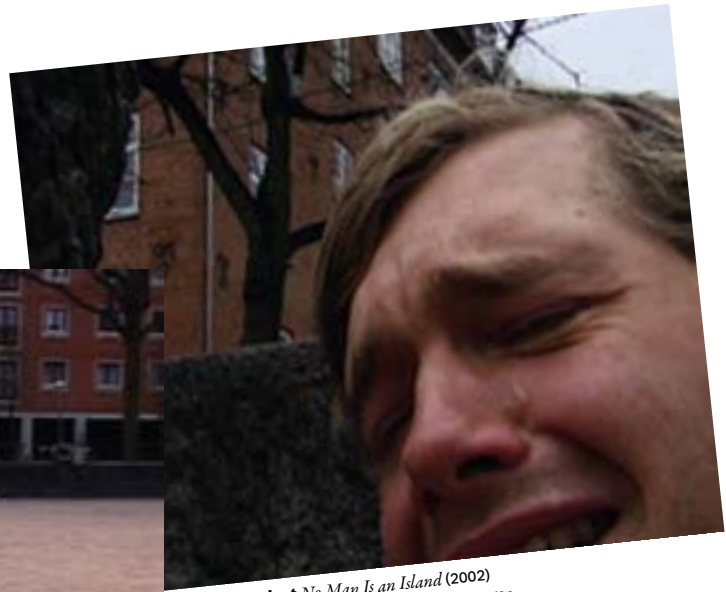
I Tårnrummet i Kunsthallen Nikolaj vises Justs debutværk fra 2002, *No Man is an Island*. Titlen refererer til et engelsk ordsprog fra 1700-tallet, som handler om, at intet menneske kan eksistere alene. I filmen ser du en midaldrende mand valse hen over en offentlig plads, Blågård Plads i København. Manden hvirvler frejdigt rundt akkompagneret af let og

sorgløs jazz. Han iagttages af en ung mand, som sidder for sig selv på en bænk og græder inderligt. Scenariet virker tragikomisk men relationen imellem de to er uudgrundelig. Er der tale om et erotisk forhold, eller er det far og søn? Vi får det ikke at vide. Folk på gaden – børn, unge, ældre – bliver automatisk publikum til den dansende. Filmen understreger kontrasten mellem den unges ensomhed og fællesskabet på pladsen, hvor mandens humorfyldte dans tilsyneladende smitter af på de tilstedeværende.

YOUR TURN 18 ↙

Jesper Just *No Man Is an Island* (2002)
Courtesy Galleri Christina Wilson, Copenhagen

Your Turn 18 – Maskulinitedebat. Hvilke mandebilleder er på spil i *No Man Is an Island*? Hvordan kan mænd i dag udtrykke deres stærke følelser inden for rammene af vores sociale kultur – hvad er legitimt, hvad er ikke? Hvad er en rigtig/forført mand/kvinde? Hvorfor? **Karaktertegnning.** Forestil dig – og skriv – filmens historie fra de to hovedaktørers synspunkt. Hvorfor græder den unge mand, og hvorfor danser den ældre? Lev dig ind i deres følelser og handlinger. **Dokumentation?** Overvej hvor grænsen går mellem dokumentation og spillefilm i værket?

Your Turn 15 – Det fremmede i det hjemlige. Find scener i de tre hovedværker, der rummer et element af Das Unheimliche og beskriv i mindre grupper for hinanden med hvilke virkemidler Just skaber denne effekt.

Your Turn 16 – Kønsskab. Kan værket ses som en hyldest til en frigjort kønsidentitet? Diskuter i mindre grupper med udgangspunkt i værket, hvilke værdier for de forskellige køn og deres relationer til hinanden, lægger vægt på? Er der nogen tabuer eller dominerende forestillinger i jeres kultur, der især er med til at forme jeres tanker om køn, kønsroller og kønsidentitet?

Your Turn 17 – Lav et storyboard. Kontakt Nikolaj for en arbejds kopi og se værket's anden del igen. Skriv og tegn i grupper på tre et storyboard. Er der nogle træk, I gerne vil undersøge nærmere? Vælg en enkelt scene ud, som rummer mange af værket's spændinger og stemninger og diskuter følgende forhold: referencer, symboler, klischeer, stereotyper, overskrivelser af tabuer, magt, afmagt.

ROMANTIC DELUSIONS (2008)

Jesper Justs nye trefløjede videoværk, *Romantic Delusions* – på dansk, romantiske vrangforestillinger – er skudt i Rumæniens hovedstad Bukarest og havnebyen Constanta. I værket stiller Just skarpt på vestens forestillinger om et romantisk forbrødre, moderne, demokratisk og frigjort Europa. Forestillingerne undersøges i lyset af den politiske udvikling i landet efter Berlinmurens fald i 1989 og EU's udvidelser mod øst. Hovedpersonen er en rastløs og socialt udstødt hermafrodit, hvis 'forvirrede' kønsidentitet bliver et billede på den kaotiske smeltning af de østeuropæiske, kommunistiske værdier på den ene side og de kapitalistiske, vesteuropæiske på den anden. Med byernes på én gang hærgede, pompøse, autoritære og billige arkitektur fokuserer Just på de modsætningsfyldte og dog stereotype identitetsopfattelser, som stadig eksisterer på tværs af generationer og sociale, kulturelle miljøer i Rumænien og mellem Øst- og Vesteuropa.

YOUR TURN 19 20 21 22

Your Turn 19 – Research og manuskriptforfatter.

Gå sammen i grupper af fire og diskutér hvordan Just visualiserer de politiske og historiske spændinger mellem Øst- og Vesteuropa i *Romantic Delusions*? Giv konkrete eksempler fra scener i filmen og noter både jeres betragtninger og hans metoder. Lav senere hen en række intervju med mennesker fra forskellige sociale og etniske miljøer. Lad dem fortælle et minut om hvilken mand eller kvinde, de gerne vil være i fremtiden. Brug jeres svar til at forme tre karakterers gestik, følelsesudtryk og handlinger uden replikker. På baggrund af de tre karakterer skriver I et manus til en kortfilm på 3-5 minutter. Overvej, hvordan I kan visualisere personlige og kulturelle evt. politiske spændinger imellem de tre.

Your Turn 20 – Din deltagelse i kunstværket. Justs værker er fulde af antydninger og

tvetydigheder, som gør os usikre på, hvad vi oplever i værkerne - hvad kan du bruge denne usikkerhed til? Hvordan viser Just, at han er interesseret i dig og din oplevelse? Hvordan vil han gerne kommunikere med dig?

Your Turn 21 – Essayopgave. Kom ind

i **kønskampen**. Kan hermafroditens dobbelte køn og ustabile kønsidentitet spejle træk i den vestlige populærkultur? Skriv et essay om brudfladerne, lighederne eller sammenvævingerne mellem kønne i din egen kultur.

Your Turn 22 – Diskussionsoplæg og

opgaver – generelt
Hvordan siger Justs film samlet set noget om vores fælles samtid og kultur? Hvordan udtrykker Justs værker noget om hans arbejdsproces, vælg et værk og lav en analyse.

Hvad er kunstens opgave i dag? Hvilket kunstsyn (hvad skal kunsten i samfundet, hvad skal vi bruge den til?) ligger til grund for Justs værker, og hvad, synes du, er kunstens opgave i dag?

Lyd, musik og dans spiller en stor rolle i Justs værker. Hvad bruger han musikken og dansen til?

Der er ikke nogen replikker i Justs film. Personerne udtrykker sig gennem sang og lyd, bevægelser og mimik. Skriv en indre monolog eller et replikkæftte til en scene, du særligt godt kan lide i et af værkerne.

Se Justs sidste værk *Romantic Delusions* og sammenlign form og udtryk med hans første værk *No Man is an Island*.

BIOGRAFI

Jesper Just er født i 1974 i København og bor og arbejder både i København og New York. Han er uddannet fra Det Kongelige Danske Kunstakademi i 2003 og er repræsenteret af Galleri Christina Wilson (København), Galerie Emmanuel Perrotin (Paris) og Perry Rubinstein Gallery (New York). Justs værker indgår i samlinger på bl.a. Statens Museum for Kunst, ARKEN Museum for Moderne Kunst, AROS Aarhus Kunstmuseum. Han er desuden repræsenteret på mange udenlandske museer. I 2007 modtog Just Canegie Art Awards 2. pris – en kunstpris for nordisk samtidskunst.

Kolofon

Redaktion: Naja Rasmussen
Christian Skovbjerg Jensen (ansv.)

Tekst: Signhild Linderoth
Naja Rasmussen
Christian Skovbjerg Jensen
Hilde Østergaard

Grafisk design: Louise Hold Sidenius /
Typografisk afdeling

Tryk: KLS Grafisk Hus A/S
Oplag: 4000

Fotografer:

Anders Sune Berg, omslag, inderomslag, p.2

David Høi, p. 12

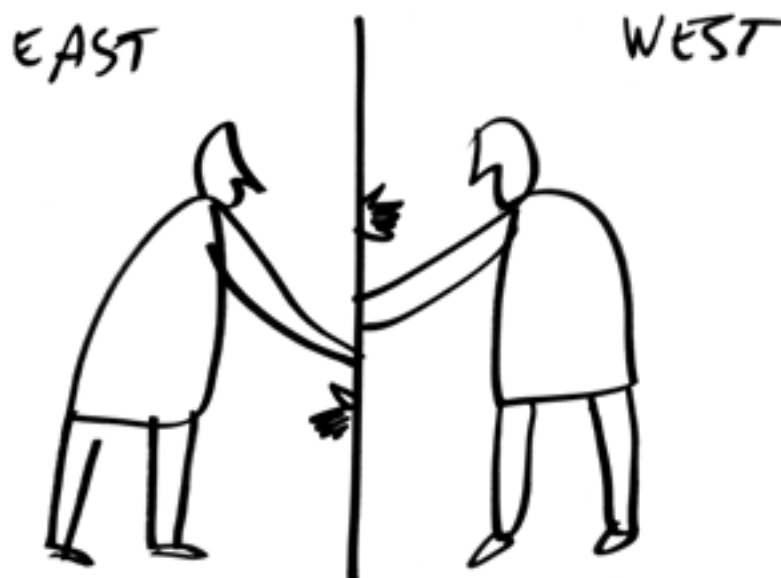
Kirstine Roepstorff, p. 13

©U-TURN Kvadriennale for Samtidskunst /

Skoletjenesten / Kunsthallen Nikolaj / Kunstnerne

©Michael Elmgreen & Ingar Dragset, Edward Eriksen/Billedkunst.dk

©Olafur Eliasson

Dan Perjovschi *Untitled* (2008)

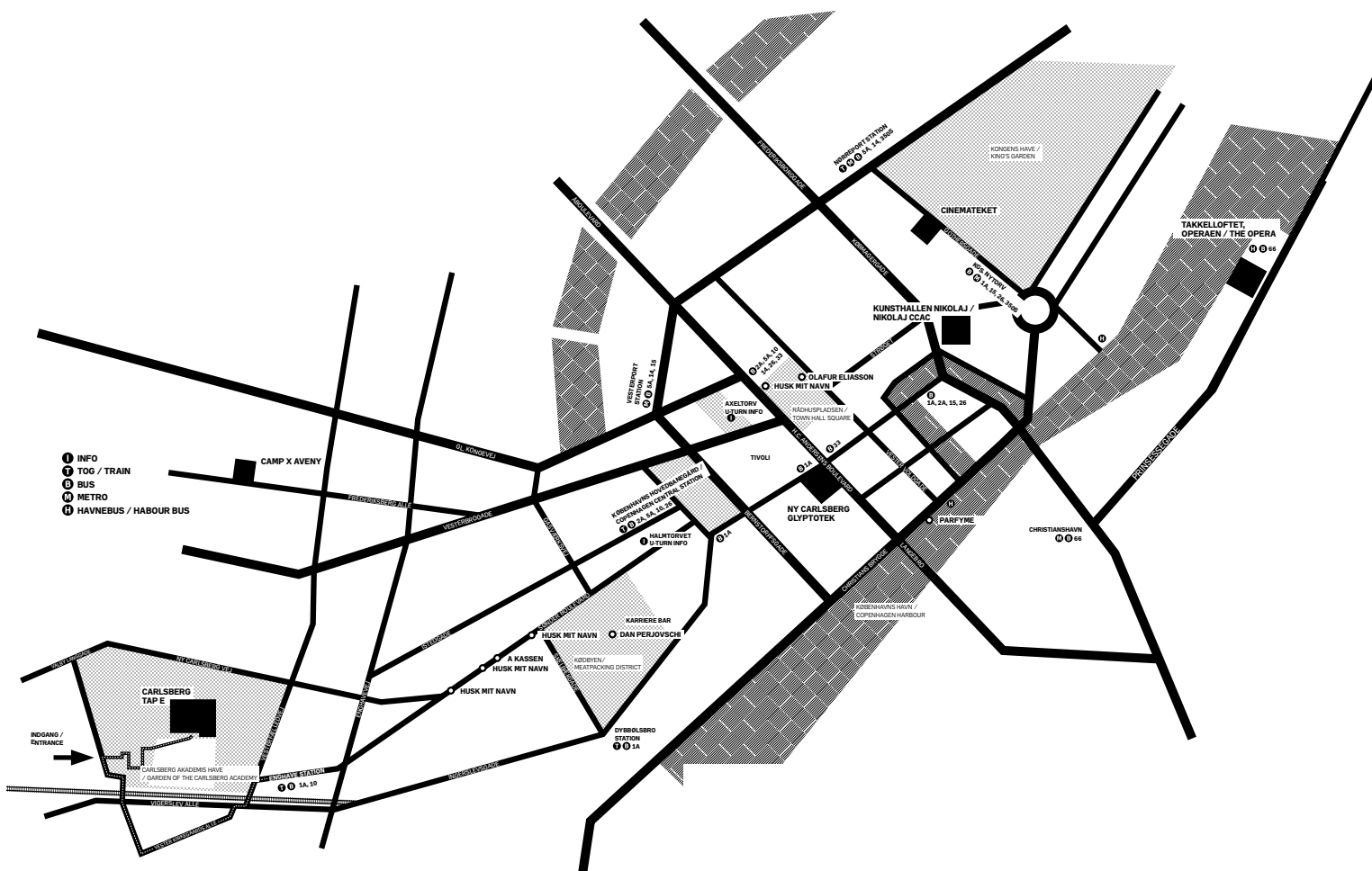
U-TURN

KVADRIENNALE FOR SAMTIDSKUNST

5. SEP. – 9. NOV. 2008 COPENHAGEN

UNDERVISNING

CARLSBERG TAP E / KUNSTHALLEN NIKOLAJ / BYRUM

UNDERVISNINGSFORLØB

OG BOOKING

U-TURN og Kunsthallen Nikolajs skoletjeneste tilrettelægger flere forskellige dialogiske og øvelsesbaserede undervisningsforløb. I Tap E på Carlsberg og i byrummet tilbydes forløb af to timers varighed, der koster 425 kr.

Booking af undervisning i Tap E eller byrummet: najar@uturn-copenhagen.com eller 33 27 40 58 / 33 91 61 15

I Kunsthallen Nikolaj tilbydes undervisning af 1, 1,5 samt 2,5 times varighed (workshop). Undervisningen her er gratis med undtagelse af workshoppen, der koster 350 kr.

Booking af undervisning i Kunsthallen Nikolaj: hoe@kunsthallennikolaj.dk eller 33 18 17 86/33 18 17 80

Nærværende undervisningsmateriale tilsendes gratis ved bestilling af undervisningsforløb. Materialet kan også downloades fra Nikolajs, U-TURNs og Skoletjenestens hjemmeside.

www.kunsthallennikolaj.dk
www.uturn-copenhagen.dk
www.skoletjenesten.dk

